

Spomini.



veseljem se spominjam svoje neposebno solnčne mladosti. Toda — ali je bila solnčna ali ni bila — lepa je bila vendarle — in spominov je vredna. Najbolj srečen je pač človek v mladosti, v brezskrbnih, otroških letih. Pa če je nebo jasno in brez oblakov, ali pa temno in viharo.

Kakó lepi časi so mi bili pred desetimi leti! Takrat sem bil doma in se nisem brigał za nič. Zato, ker je bilo tisto malo življenje že samo na sebi tako prijetno, da se ni poljubilo mojim poskočnim, svežim in nepokvarjenim mislim prav nikamor iz majhnega, z dišečimi rožami nastlanega vrtca, pa četudi bi bil nahajal za visoko ograjo še kak drug lepši svet . . . Doma sem bil, za pečjo sem sedel, na prijaznem toplem čelešniku sem se grel. Oborožen sem bil samó s krvavordečo popkarico, ki mi jo je bil podaril moj stric Jaka iz Dobrave, pa se vendar nisem bal nikogar, pa naj bi bil imel nasprotnik v roki bridek meč. Poslušal sem staro mater, ki je čepela na peči v kotu in je bila zavita v plahte in rjuhe, pa sem rezal s skrhano klino bezgovo palico, da bi napravil iz nje pošteno puško.

Časih sem šel pa v kuhinjo k materi, da mi je dala v skodelico mleka. Pa sem ga nesel nazaj v izbo, da napojim in nasitim mladega divjega zajčka, ki je skakljal po klopi kraj peči in migal z dolgimi ušesi. Iz miznega predala sem vzel najmanjšo zličko, zajél sem z njo mleka in sem ga tlačil zajčku v nosnice, ker sem mislil, da so tamkaj mala usteca. Čudno se mi je pa zdelo, zakaj je steklo vse mleko zmerom iz ustec na klop in da ni hotel zajček dobre hrane. Šele počasi sem spoznal, da nisem našel gobčka na pravem mestu, in uvidel sem, čemu se je bil zajček zmerom tako branil mleka.

Nekoč sem naredil nekaj smešnega. Mnogokrat sem bil videl očeta pri vozu, kako poganja nizka, mršava konja in neizrečeno mi je bilo to všeč. Tudi jaz bi bil imel rad konjička, upreženega v voziček, in tudi jaz, sam bi bil rad poganjal. Zato sem prišel na to srečno misel, da bi ne bilo prenapačno, če bi upregel mladega divjega zajčka. A kje dobiti voziček? Kje komat? — No, jaz sem bil skromen; nisem letel visoko. Zadovoljen sem bil tudi s kakšno slabšo rečjo. Mati mi je bila dala prazno cikorjino škatljo. In to sem privezal z vrstico okrog zajčkovega vratú. Zajček je bil zeló uporen, in ni hotel takoj vleči. Cikorjina škatlja namreč ni bila prazna. Naložil sem bil vanjo nekaj lesenih kosčkov, kakor sem bil videl nekoč očeta samega nalagati klafterska drva na voz. Ker se je zajček upiral, sem skočil po očetov bič, ki je slonel pri hlevnih vratih. Švrknil sem z bičem po zraku, se uprl z rokó ob škatljo, kakor da hočem poriniti, in tedaj je zajček potegnil in vlekel škatljo po klopi kraj peči. Nato je pa skočil na tla, in škatlja se je zvrnila in izpraznila. Takoj je pa občutil zajček, da ni več take peze, in je stekel v diru po

izbi. Skokoma je odhitel zdaj v ta, zdaj v oni kot. Tudi pod mizo je ušel, in se ustavil upehan pod klopjé poleg végaste pručke. Nato je pa potegnil škatljico sunkoma za seboj in je zdíval po izbi. Tuintam je nanagloma obstal in je težko dihní, kakor da ga duší v grlu. Tudi je hotel pregrizti vrvico na vratú, ki ga je tíščala in davila, pa se mu ni posrečilo. Imel je še preslabe zobé. Potem je pa drvil kakor nor semtertja in škatljica se mu je opletala po hrbtu ter ga tolkla po repku in po bedrih. To je zajčka silno oplašilo. Včasih se je ozrl, pobesil dolga ušesa in je hotel streti ubogo cikorjevo škatljo kar s svojími debelími, začudeními očmi. Vendar níč ni opravil. Zato se je zopet zaletel in vlačil škatljo na vse strani. Jaz sem pa stal poleg mize in sem poganjal prav tako, kakor sem bil slišal včasih očeta, kadar je vozil spomladi gnoj na njíve: »Tíhot, prama! Bistahor — no, slišíš ali ne?« — Zajček je pa poslušal s pokoncí stoječími ušesi moje stroge zapovedi, toda ní maral ubogati. Tako sem neumnež vozil z zajčkom. Mati je prišla in mi je dala »popra«, ker sem mučil ubogo žíval. Potem sem pa odvezal vrvico zajčku od vratú, in zajček je stekel prost po prostraní, prašni izbi. Zdaj pazdaj se je še malo ozrl, stresel je nevoljno z gíbkó glavo, pa je odskakljál dalje kakor palček, vesel, da mu ní treba več voziti...

O zlate urice, ki sem jih prežível takrat doma! ... Mislil sem, da bodo trajali tísti lepi časi vekomaj, pa sem se motil. Mislil sem, da bom vozil zmerom z zajčkom, da bom sedel zmerom s krvavordečo popkarico oborožen na toplem čelešniku in da bom poslušal zmerom staro máter, ki mi je pripovedovala tako lepe zgódbe, da so mi žarele oči in drhtelo srce.

Toda najlepši spomin, ki ga ímam shranjenega globoko v srcu, je gotovo spomin na mojega dobrega gospoda učitelja Mágerla. To je spomin, ki bo ostal živ v mojem srcu vse dni. Tako jasno in živo mi stoji pred očmi dobri, priletni gospod učitelj, kakor bi se bil pogovarjal prijazno in zaupno ravno snoči z njím. Ne morem moža pozabiti in ga níkdar ne bom.

Prijetno in milo se mi stori pri misli na tíste lepe dni, ko sem hodil še v ljudsko šolo. Majhen sem bil še takrat, grozno radoveden in neizrečeno poreden in načajív — pač samo slabe lastnosti, ki se me še sedaj po klopovo drže. Hotel sem vídeti vsako stvar prav od blízu — ali pa níč. Zmerom sem se hotel prepričati čisto do dobra, kaj da tíči v tej, kaj v oní stvari, drugače pa nisem bil srečen. Zaradítega sem rad hodil v šolo, da bi vsak dan ízvedel kaj novega in kaj zanimivega.

Pa je bilo tudi zares prijetno v šolí! Tam spredaj za katedrom je sedel gospod učitelj. Velik je bil, lepo brado je ímel, gosposko je bil oblečen. Včasih je bil njegov obraz resen in teman, večjidel pa se je vendar držál prijetno na smeh. Mi otroci smo sedeli v dolgíh, nerodníh klopeh, ki so bile tudi zelo visoke. Toliko, da so kukale naše gladko-ostrižene glave iz klopí; toliko, da smo lahko gledali gospodu učitelju v belí obraz. Poslušáli smo. Gospod učitelj je razlagal s sladkozvенеčím, razločnim, krepkim glasom, ki se je le redkokdaj zresnil. Časih se je dvígnil s stola, ponosen, obraz žareč, zardel kakor slavnosten govorník

pred neizmerno poslušajočo množico. Levico je dejal v hlačni žep, desnico pa si je položil na visoko čelo. Tedaj se je videl razločno njegov beli telovnik izza črne suknje s škrici. Videla se je tudi zlata verižica na belem telovniku. Tuintam je zamahnil tudi z roko okrog sebe, in čelo se je resno nagubančilo. Krepke besede so donele po prostrani šolski sobi: zdelo se je nam, kakor da trklja kdo srebrne tolarje po srebrnem krožniku. Mnogokrat se je gospod učitelj globoko sklonil in nekoliko pomislil, nato pa dvignil glavo nenadoma, popravil si s prsti lase in se je ozrl smehljaje z dolgim pogledom na nas otroke v klopih. Za trenotek molk vsenaokrog; tiho kakor na samotni planini — še muha ni nikjer zabrenčala. Z urnim, prožnim, skoro poskočnim korakom se je potem oddaljil gospod učitelj od katedra in je stopal med klopmi, levico v žepu, desnico na čelu, rahel smehljaj na zardelih licih. Pričel se je razgovarjati z nami. Prijazno in domače — kakor da čepimo vsi skupaj doma za pečjo, in da nam pripoveduje stara mati čudežne bajke. Tega ali onega je potrepal priljudno po rami in ga pobožal po glavi, po mladih cvetočih licih; kadar je pa došel do zadnje klopi in je obstal, mi je pa bilo, kakor da je planil svetel žarek v moje bridkostipolno srce. Zažarel sem v bleda lica in vztrepetal od veselja — gospod učitelj je stal pred menoj in se mi je prijazno nasmehnil. Jasno je bilo njegovo čelo, brez najmanjše gubice. Oči so gorele v toplem plamenu, lica so bila rožnonadahnjena in so se smehljala ravnotako, kakor žive, sinje oči. Takrat sem govoril skoro jecljaje — preveč je vrelo iz veselega srca, preveč je bilo radosti, preveč presenečenja zavetjapotrebneemu, samotnemu otroku na samotnem polju... Gledal sem v mili obraz pred seboj, v mile oči sem bil nehotе zamaknjen. In gospod učitelj se je globoko sklonil. Govoril je sladke besede in me je pobožal s svojo mehko gosposko roko. Bilo mi je, kakor da mi vliwa kdo prav počasi in oprezno med v usta; kakor da se ne bo odmaknila bela mehka dlan nikdar od mojih lic... Ko je pa odšel gospod učitelj nazaj za kateder, mi je bilo zmerom hudo pri srcu: kakor da bom ostal na vekomaj na samotnem polju, samotni otrok brez tolažbe; kakor da mi ne bo nikdar več dano, gledati v ta mila lica in v te mile oči... Ni se zgodilo redkokdaj, da je vzel gospod učitelj iz omare, ki je stala v kotu kraj peči, veliko, lepo knjigo, kjer so bile naslikane vse živali sveta. Z nekakim spoštovanjem je stisnil to knjigo pod pazduho in jo je nesel do prve klopi. Tam je odpiral pazno list za listom in je kazal otrokom različne zveri, ptiče in ribe. Vse je bilo prav lepo naslikano z živimi barvami. Knjiga je romala potem iz rok v roke, iz prve klopi v drugo klop, in je priromala končno tudi do zadnje klopi. Moj desni tovariš, Franc Jamšek (po domače Juševanjev Francelj), je dobil prvi knjigo v roke. Smeh je bil na njegovem obrazu, luč v njegovih očeh, ko je odpiral list za listom in je opazoval tiste živali. — »Poglej ga, leva, kakšen je!« se je venomer čudil in me gledal vpraševalno. Stisnil sem se k njemu in sem tudi sam opazoval spretno naslikanega leva v knjigi. List za listom naprej pred očmi so se vrstile v lepem redu nove podobe:

tu je lomastil silni kosmatinec po gošči; tam je brzela po temnozeleni smreki nagla veverica; po zraku je frfotal netopir; po zemlji je hitel o mraku smešni, pujsku podobni jazbec; tam jata živopisanih, lesketajočih se ptičev; tam velikanske ribe v modrem kristalnem morju — vse lično, vse kakor živo. Ko sem se nagledal še sam vseh podob, sem zaprl knjigo in sem jo nesel na kateder gospodu učitelju. Samo nasmehnil se je dobri gospod, rekel pa ni ničesar. Okrenil se je naglo in je spravil knjigo v omaro nazaj...

Najbolj vesel sem bil pa takrat, kadar je potegnil gospod učitelj gosli iz omare. Takrat je bilo pa zmerom gotovo, da bo igral gospod učitelj na gosli, in da bomo mi otroci peli. Nove so bile tiste gosli, ravno prav velike, in so imele neizrečeno lep glas — vsaj meni se je tako zdelo. Takrat je stopil gospod učitelj tik katedra. Dvignil je gosli tako, da je tičal njih trebušnati del kakor zagozden pod vratom, med brado in prsi. Pa je prijel njih tanjši del pri koncu z levico, z desnico je pa zazibal lok po brnečih napetih strunah. Pri tem je imel pa glavo nekoliko nagnjeno in je gledal z napol zatisnjenimi trepalnicami.

»Zapojmo!« je rekel z zvonkim, pojočim glasom.

Vsi otroci smo vstali. Dolga vrsta nas je bila — glava se je stiskala k glavi, roka se je oprijemala roke. Vseh oči pa so bile obrnjene proti gospodu učitelju.

In zapeli smo s tankimi, visokimi glasovi, kakor so pele na goslih ječeče strune pod prožnim lokom:

Na góro, na góro,
na strme vrhé,
tja kliče in miče
in vabi srce.

Tiho je zajokala pesem po sobi — nemirno hrepenenje se je oglasilo v mladih srcih.

Gospod učitelj je pa stal še vedno na enem in istem mestu, glavo lahno nagnjeno, gibki lok na tožnih strunah. Pod začrnelim stropom je zvenela tiha pesem, izzvenela pa ni. Vzdihujoči glasovi so doneli brné od kota do kota in se odbijali, begali semintja in niso zamrli...

»Zapojmo še enkrat!« se je oglasil gospod učitelj. Zazibal je še urneje lok v desnici in še bolj so zadrhtele strune na goslih.

Peli smo, s pesmijo vred pa je rastlo tudi hrepenenje v nas vseh. Toda meni je bilo, kakor da mi zmanjuje tal pod nogami; kakor da se dvigam na dišečem oblaku vedno više in više, sam Bog vedi kam: nič več nisem slišal nove, poskočne pesmi, slišal sem samó ječeče zvoke drhtečih strun na učiteljevih goslih. Okrog mene je bila le tiha, vzdihujoča pesem, ki so jo pele otožno in srce pretresujoče zveneče gosli v belih, gosposkih rokah blagega gospoda. Ničesar nisem videl več okrog sebe, samo učiteljev beli obraz je plaval pred menoj kakor v nerazločni megli. Pod obrazom pa gosli in urni lok na brnečih strunah...

Više in više sem se dvigal v prijetnih sanjah na mehkiem opojnodišečem oblaku. Že so bile nizko pod menoj šolske klopi s prepevajočimi otroci; že se je razdalja med menoj in belim obrazom učiteljevim čimdaljebolj večala, in komaj sem še razložil v čudni beloti, ki je migljala pred menoj, zveneče gosli in tenki, prožni lok . . . Samó pesem ječečih strun je donela in brnela v mehkih valovih okrog mene, vse drugo se je potopilo nekam nizko pod menoj v šolski prah . . . Kakor se dviga s ponosnim poletom orel v zračne, nedogledne višave in pušča pod seboj cvetoče ravni, rodovitne vinske griče in s smrekami in s srebrnimi brezami nagosto porastle holme, strme hribe, visoke planine in v nebo kipeče snežnike, tako se je vzpenjal polagoma in zložno v mojih zlatih sanjah opojnodišeči oblak in jaz na njem vedno više in više pod sinje in čisto nebo: pod menoj zvoné zvonovi, gosli rahlo jokajo in podrhtevajo v joku kakor lačen otrok v puščini; pod menoj, globoko spodaj, prepeva in vriska v svatovski obleki ves svet; pod menoj je vse v nerazločni, oči skeleči luči, kakor v krvavem, s solncem obžarjenem plamenu, brez konca trepeta vse pod menoj: ravna polja, po dobravah prozornozelene bukve v dolgih vrstah in temni, šumni gozdovi po nizkih holmih naokrog. Za polji in za dobravami in holmi pa širni hribi in visoki, beli snežniki . . . Oblak plava še više . . . V rahlih sunkih se vzpenja vedno bliže k sinjemu, čistemu nebu, proti samim svetim nebesom dviga svojo veličastno pot . . . Močnejše zazvoné takrat zvonovi pod menoj; nato pa nenadoma utihnejo, kakor da je segel od neba do zemlje silen, krvavoblesteč meč, pred katerim brneči glasovi vzdrhté in naenkrat obmolknejo. Samo prosečo, hrepenenja polno pesem drhtečih strun na učiteljevih goslih še slišim; razločno zvení in brní okrog mene. In takrat se ozrem globoko pódse na zemljo in ostrmim v svojih čudolepih sanjah: nič več ni tamkaj na hribu, kraj stare tepke, našega šolskega poslopja; samo velikanski zlat krožnik je tamkaj in razprostiral se od hriba do hriba . . . Iznad tega velikanskega zlatega krožnika, ki je kakor pogrnjen z nerazločno meglo, pa se dviga obraz kakor majhen griček in je ves bel kakor sneg. Vidi se pod tem obrazom tudi silna roka z gibkim lokom, ki se premika z neznansko naglico po čudnodebelih, napetih strunah na ogromnih goslih. Pesem takó tožna in takó koprneča hiti od hriba do hriba in splava do neba, do opojnodišečega oblaka na nebu, da vztrepetam in da me vseka kakor z ostrim mečem v srce . . . Kakor se pogriza na prostranem, kristalnem morju plavač v svetlih valovih, in se potopi zdaj globoko pod gladko, modro površino, tako da se zdi človeku: nikdar več se ne bo prikazal iznad valov, gotovo se je bil potopil v globočino morja — zdaj pa zopet pomoli glavo in roké na solnce in glasno zavriska od veselja, tako se je pogrezala nad velikanskim zlatim krožnikom velika bela glava v nerazločno meglo pódse; globoko se je potopila, tako da ni bilo videti za hip ničesar, ne glave, ne gosli in ne loka v desnici. Visoko se je zopet dvignila in se zazibala iznad migljajoče, bleščeče belote na površju . . . Zajokale so tiho gosli in zadrhteli so

sladki glasovi vse naokrog ... Takrat se je spustil dišeči oblak nizko k zemlji, in stal sem zopet na tleh v šolski sobi. Konec je bilo čudovitih sanj, konec pa tudi prelepe pesmi, ki so jo bile izigrale tiste zveneče, drhteče strune na tistih goslih ... Globoko se je oddahnil gospod učitelj, spravil je gosli nazaj v omaro in je zavrtel sunkoma ključ v orehovih vratih. Otroci pa smo zopet sedli in pričel se je zopet pouk. —

(Konec prihodnjič.)



DEKLAMOVANKE.

10. Sirota.

Mlad pastirček ovčke gonil
na zeleno je goro;
vsako jutro solze točil
in govoril je tako:

»Oj ubožec jaz, ki ljubo
mater sem izgubil mlad;
za kosilo ovčke pasem,
za večerjo moram spat.

Huda mačeha le skorje
kruha trdega mi da,
s palico zvečer me čaka
vsa razjarjena doma.

Oj ve ptičke, ki žgolite
pesmi lepe nad menoj,
da zamenjati vsaj mogel
z vami stan bi revni svoj!«

Drobna ptičica veli mu:
»Če bi ptičica postal,
kmalu svojega življenja
bridko bi se pokesal.

Lovci hodijo po gozdu,
v zanke dečki nas lové;
ptič starosti ne dočaka,
vse živali nanj prežé.«

Deček postoji na brvi,
v bistro se zazre vodo
in veseli ribi v vodi
toži žalosten tako:

»Oj ti ribica, ki plavaš
v čisti vodi pod menoj,
da zamenjati vsaj mogel
s tabo stan bi revni svoj!«

Drobna ribica veli mu:
»V strahu bil bi žive dni,
da te požerun ne vjame,
ali ribič ne vloví.«

Deček leže kraj potoka,
sen prijeten ga navdá:
z angelčki po polju hodi,
blažen z njimi se igra.

Porodi se dečku želja:
»Da bi kakor oni bil!
K mamici lahko bi splaval,
z njo se večno veselil.«

In usliši Bog mu željo.
z mamico brž sklene ga:
Zjutraj so v potoku našli
dečka utopljenega.

Maksimov.

